

LAKIALOITE 76/2013 vp

Laki rikoslain 2 c luvun muuttamisesta

Eduskunnalle

Suomalaisen rangaistusjärjestelmän perustana toimivat yhdenmukaisuus- ja suhteellisuusperiaatteet. Yhdenvertaisuusperiaate nojaa perustuslain 6 §:n ohella muun muassa rikoslain (39/1889) 6 luvun 3 §:ään. Määritelmällisesti yhdenvertaisuusperiaatteella tarkoitetaan samanlaisten oikeustapausten samanlaista kohtelua ja erilaisten tapausten erilaista kohtelua. Yhdenvertaisuusperiaate pyrkii takaamaan oikeuslaitoksen rangaistuskäytännön yhteneväisyyden, joka on välttämätöntä oikeudenmukaisen rangaistusseuraamusjärjestelmän olemassaololle. Rikoslain 6 luvun 4 §:ssä taas säädetään suhteellisuusperiaatteesta, jonka mukaan rangaistus on mitattava sen mukaan, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttamiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Suomen rikoslain kaksi johtavaa periaatetta yhdenmukaisuudesta ja suhteellisuudesta ovat joutuneet viime vuosina haastetuiksi lukuisten oikeustapausten johdosta, joiden voidaan katsoa loukanneen kyseisten periaatteiden toteutumista. Yhdenvertaisuusperiaatteen suurimpana ongelmana on oikeustapausten samankaltaisuusarvioinnin vaikeus sen tosiasian johdosta, että identtisiä rikosjuttuja ei ole olemassa. Tämänkaltaisen arviointi on luonnollisesti myös herkkä subjektiivisille vaikutteille muun muassa syyttäjän tai esitutkintaa suorittavan poliisin henkilökohtaisten näkemysten välityksellä. Suhteellisuusperiaatteen absoluuttisen näkökulman, joka tarkastelee rikosten ja rangaistusten välistä

suhdetta, voidaan ajoittain katsoa tulleen puutteellisesti huomioituksi oikeusjärjestelmässämme. Viime vuosikymmeninä rangaistuskäytännössä on yleistynyt tulkinta, jonka mukaan rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentin ensikertalaisuussäännökset painavat tuomioistuinratkaisuisa rikosoikeuden normijärjestelmän periaatteita enemmän. Suhteellisuusperiaatteen absoluuttisen näkökulman toissijaisuus ensikertalaisuuskäytäntöön nähden on jopa tiettyssä määrin vähentänyt oikeuslaitoksen nauttimaan legitimitettiin kansalaisten keskuudessa. Oikeuslaitoksen nauttiman arvostuksen varmistamiseksi suomalaisten keskuudessa olisi rikosten ensikertalaisuusnormisto saatettava tilaan, jolla on kansalaisten enemmistön selkeä hyväksyntä.

Suomen vapaamielistä rikosoikeudellista linjaa vankeusrangaistusten suhteen on perusteltu pitkälti kustannussyillä. Rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmän on uskottu kuormittuvan liikaa, mikäli vankeinhoitolaitosten asukkaiksi tulisi nykyistä huomattavasti enemmän vankeja. Tähänkin oikeustajunnalle vieraaseen näkökulmaan voidaan todeta, että vankien määrän lisääminen olisi mahdollista toteuttaa tarkastelemalla vankien ylläpitojärjestelmän tason tarkoituksenmukaisuutta. Tämä seuranta olisi erityisesti kohdistettava ulkomaalaisten vankien aiheuttamiin kuluihin vertaamalla niitä muiden Euroopan maiden parhaisiin käytäntöihin. Tällöin vankiloiden ylläpitokustannuksia voitaisiin kohtuullistaa ja vankien määrää lisätä ilman, että se aiheuttaisi rangaistusten täytäntöönpanojärjestelmälle ylitsepääsemätöntä rahallista estettä.

On myös huomioitava nykyistä ankaramman rikoslain rikoksia ennaltaehkäisevä vaikutus.

Pitkälti riippumatta rikoksen vaikutuksista, mm. toisten ihmisten oikeushyviin kohdistuneista loukkauksista, tuomitun vankeusrangaistuksen pituuteen vaikuttavat rikoslain 2 c luvun 5 §:n 2 momentin mukaiset ensikertalaisuus-säännökset. Tällöin vanki, joka ei rikosta edeltävinä kolmena vuotena ole suorittanut vankeusrangaistusta vankilassa, on oikeutettu ehdonalaistuuteen pääsyyn kun vankeudesta on suoritettu puolet. Mikäli tuomittu on alle 21-vuotias, tuomitusta vankeusrangaistuksesta on suoritettava ainoastaan yksi kolmasosa. Vain rikoslain 2 c luvun 11 §:ssä listattujen vakavien rikosten ja vähintään kolmen vuoden vankeuteen johtavien rikosnimikkeiden kohdalla syyttäjän vaatimuksesta voi tuomioistuin määrätä tuomion suoritettavaksi kokonaan vankilassa, mikäli henkilö on syyllistynyt kyseisessä pykälässä yksilöityihin rikoksiin uutta tuomiota edeltävän kymmenen vuoden aikana, ja jos hän on erityisen vaarallinen.

Rikoslain ensikertalaisuusnormiston saattamiseksi sekä kyseisen lain perustana toimivaa yhdenvertaisuusperiaatetta että kansalaisten oikeustajuntaa vastaavaksi olisi ensikertalaisuuden nojalla myönnettävä ehdonalaiseen vapauteen pääseminen rajattava koskemaan ainoastaan tosiasiallisesti ensimmäiseen vankilatuumioon johtanutta rikosta, mutta mikäli henkilö on tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähde-

rikoksesta, kaappauksesta, terroristiseen tarkoitukseen tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen, ehdonalaiseen vapauteen ei voisi päästä, vaikka olisi ensikertalainen. Tästä poiketen alle 21-vuotiaalle henkilölle määrätyn vankeusrangaistuksen suhteen voitaisiin soveltaa voimassa olevaa ensikertalaisuuskäytäntöä, mikäli henkilöä ei tuomiota edeltävinä kolmena vuotena ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen eikä häntä ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen murhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähderikoksesta, kaappauksesta, terroristiseen tarkoitukseen tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen. Alle 21-vuotiaana suoritettuna ehdottoman vankeustuomion pituus ehdonalaiseen vapauteen pääsemiseksi olisi kuitenkin syytä nostaa puoleen kokonaisrangaistuksen määrästä nykyisen kolmasosan sijaan. Yli 21-vuotiaana suoritettu ja tosiasiallisesti ensimmäistä ehdotonta vankeustuomiota seuraava ehdoton vankeusrangaistus taas olisi kärsittävä täysimääräisenä vankeinhoitolaitoksessa ilman mahdollisuutta päästä ehdonalaiseen vapauteen. Rikoslain 2 c luvun 11 ja 12 § tulisivat tämän lain voimaantultua tarpeettomina kumotuksi.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

rikoslain 2 c luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain (39/1889) 2 c luvun 11 ja 12 §, sellaisena kuin niistä on 11 § laeissa 780/2005 ja 990/2009 sekä 12 § laeissa 780/2005 ja 628/2013, sekä
muutetaan 2 c luvun 5 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1099/2010 seuraavasti:

2 c luku

Vankeudesta

5 §

Ehdonalaisen vapauttamisen määritelmä ja määräytyminen

Määräaikaista vankeusrangaistusta suorittavan on mahdollista päästä ehdonalaiseen vapauteen, ellei 9 §:stä muuta johdu, kun hän on suorittanut ensimmäisestä ehdottomasta vankeusrangaistuksesta puolet eikä häntä ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseenmurhasta, taposta, surmasta, törkeästä pahoinpitelystä, törkeästä raiskauksesta, törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, törkeästä ryöstöstä, törkeästä tuhotyöstä, joukkotuhonnasta, rikoksesta ihmisyyttä vastaan, törkeästä rikoksesta ihmisyyttä vastaan, sotarikoksesta, törkeästä sotarikoksesta, kidutuksesta, törkeästä ihmiskaupasta, panttivangin ottamisesta, törkeästä terveyden vaarantamisesta, ydinräjähdერიkoksesta, kaappauksesta, terroristiseen tarkoitukseen tehdystä rikoksesta taikka sellaisen rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen. Alle 21-vuotiaana tehdystä rikoksesta tuomitusta ehdottomasta vankeusrangaistuksesta on mahdollista päästä ehdonalaiseen vapauteen, kun henkilö on suorittanut vankeusrangaistuksesta puolet eikä henkilö 21 vuotta nuorempana tehdystä rikoksesta saatua tuomiota edeltävien kolmen vuoden aikana tehdyn rikoksen perusteella ole tuomittu ehdottomaan vankeusrangaistukseen eikä ole syyllistynyt murhaan, tappoon, surmaan, törkeään pahoinpitelyyn, törkeään raiskaukseen, törkeään lapsen seksuaaliseen hy-

väksikäyttöön, törkeään ryöstöön, törkeään tuhotyöhön, joukkotuhontaan, rikokseen ihmisyyttä vastaan, törkeään rikokseen ihmisyyttä vastaan, sotarikokseen, törkeään sotarikokseen, kidutukseen, törkeään ihmiskauppaan, panttivangin ottamiseen, törkeään terveyden vaarantamiseen, ydinräjähdერიkokseen, kaappaukseen, terroristiseen tarkoitukseen tehtyyn rikokseen taikka sellaisen rikoksen yritykseen tai osallisuuteen sellaiseen rikokseen. Yli 21-vuotiaana suoritettua ensimmäistä ehdotonta vankeusrangaistusta seuraava ehdoton vankeusrangaistus on suoritettava täysimääräisesti vankeinhoitolaitoksessa. Viimeksi mainittujen määräosien soveltamista ei estä se, että henkilö on rikosta edeltäneiden kolmen vuoden aikana suorittanut vankeudessa sakon muuntorangaistusta tai rangaistusta siviilipalveluslain (1446/2007) 74 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä, 75 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta, 76 §:ssä tarkoitetusta siviilipalveluksesta kieltäytymisestä ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana tai 77 §:ssä tarkoitetusta siviilipalvelusrikoksesta ylimääräisen palveluksen tai liikekannallepanon aikana taikka asevelvollisuuslain (1438/2007) 118 §:ssä tarkoitetusta asevelvollisuudesta kieltäytymisestä, 120 §:ssä tarkoitetusta poissaolosta kutsunnasta liikekannallepanon aikana, 122 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä tai 123 §:ssä tarkoitetusta palveluksen välttämisestä liikekannallepanon aikana. Määräosaa laskettaessa päivän osaa ei oteta huomioon. Tämän lain 6 luvun 13 §:n mukainen vapaudenmenetyisaika vähennetään edellä mainituista määräosista.

LA 76/2013 vp — Vesa-Matti Saarakkala /ps ym.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä syyskuuta
2014.

Helsingissä 18 päivänä joulukuuta 2013

Vesa-Matti Saarakkala /ps
James Hirvisaari /m11
Tom Packalén /ps
Pentti Oinonen /ps
Ismo Soukola /ps
Reijo Tossavainen /ps
Ville Vähämäki /ps
Kimmo Kivelä /ps
Osmo Kokko /ps
Laila Koskela /ps
Jari Lindström /ps
Maria Lohela /ps
Martti Mölsä /ps
Mika Niikko /ps
Jussi Niinistö /ps
Juho Eerola /ps

Ritva Elomaa /ps
Kauko Tuupainen /ps
Tuula Väätäinen /sd
Jussi Halla-aho /ps
Reijo Hongisto /ps
Ari Jalonen /ps
Anssi Joutsenlahti /ps
Pietari Jääskeläinen /ps
Pirkko Ruohonen-Lerner /ps
Lauri Heikkilä /ps
Hanna Mäntylä /ps
Anne Louhelainen /ps
Olli Immonen /ps
Kari Tolvanen /kok
Heikki Autto /kok
Timo Soini /ps